

Kärnkraften – förutsättningar för generationsskifte

Sammanfattning

I detta betänkande behandlar näringsutskottet proposition 2009/10:172 Kärnkraften – förutsättningar för generationsskifte. Utskottet tillstyrker regeringens förslag till ändringar i den s.k. kärntekniklagen och i miljöbalken, vilka bl.a. innebär att förbudet mot att uppföra nya kärnkraftsreaktorer tas bort och att det skapas förutsättningar för ett generationsskifte i det svenska kärnkraftsbeståndet. Utskottet föreslår dock att ikraftträdandetidpunkten för ändringarna senareläggs till den 1 januari 2011. Därigenom tillstyrks förslag i en motion (c). De ändrade ikraftträdandetidpunkterna gör det nödvändigt för utskottet att göra vissa mindre justeringar i kärntekniklagen. Vidare tillstyrker utskottet regeringens förslag om att den s.k. avvecklingslagen upphävs vid utgången av juli 2010.

Beträffande statligt stöd till kärnkraft ställer sig utskottet bakom ett motionsyrkande (c) om att regeringen ska återkomma till riksdagen med förslag om lagstiftning eller andra åtgärder med innebörden att direkta eller indirekta statliga subventioner inte kan påräknas.

I en reservation (s, v, mp) yrkas avslag på propositionen. Reservanterna – som inte deltar i de följande besluten i betänkandet om lagändringarnas utformning och om åtgärder beträffande statliga subventioner till kärnkraften – anser att kärnkraften bör fasas ut med hänsyn till sysselsättning och välfärd och i den takt som kärnkraftselen kan ersättas med el från förnybara källor samt genom energieffektivisering.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	5
Ärendet och dess beredning	5
Det huvudsakliga innehållet i proposition 2009/10:172	5
Utskottets överväganden	6
Bakgrund	6
Propositionerna	10
Motionerna	15
Vissa kompletterande uppgifter	17
Utskottets ställningstagande	24
Reservation	27
Avslag på proposition 2009/10:172, punkt 1 (s, v, mp)	27
Särskilt yttrande	29
Lagförslagen i proposition 2009/10:172 och åtgärder som rör subventioner (s, v, mp)	29
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	30
Proposition 2009/10:172	30
Följdmotioner med anledning av proposition 2009/10:172	30
Proposition 2009/10:184	31
<i>Bilaga 2</i>	
Regeringens lagförslag i proposition 2009/10:172	32
<i>Bilaga 3</i>	
Regeringens lagförslag i proposition 2009/10:184	41
<i>Bilaga 4</i>	
Av utskottet föreslagen ändring i regeringens förslag i proposition 2009/10:184 till lag om ändring i lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet	42
<i>Bilaga 5</i>	
Av utskottet föreslagen ändring i regeringens förslag i proposition 2009/10:172 till lag om ändring i lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet såvitt gäller 14 §	43
<i>Bilaga 6</i>	
Av utskottet föreslagen ändring i regeringens förslag i proposition 2009/10:172 till lag om ändring i lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet såvitt gäller 5 b §	44
<i>Bilaga 7</i>	
Utskottets förslag till lag om ändring i lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet	45

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Avslag på proposition 2009/10:172

Riksdagen avslår motionerna 2009/10:N15 och 2009/10:N16.

Reservation (s, v, mp)

2. Lagförslag i proposition 2009/10:184

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet, dock med den ändringen att 5 b § ska ha den lydelse som framgår av utskottets förslag i bilaga 4. Därmed bifaller riksdagen delvis proposition 2009/10:184 punkt 6.

3. Lagförslag i proposition 2009/10:172 om upphävande av den s.k. avvecklingslagen m.m.

Riksdagen antar

a) regeringens förslag till lag om upphävande av lagen (1997:1320) om kärnkraftens avveckling,

b) regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet såvitt gäller 14 §, dock med den ändringen att paragrafen ska ha den lydelse som framgår av utskottets förslag i bilaga 5.

Därmed bifaller riksdagen proposition 2009/10:172 punkt 3 och bifaller delvis proposition 2009/10:172 punkt 2 i denna del.

4. Övriga lagförslag i proposition 2009/10:172

Riksdagen antar

a) regeringens förslag till lag om ändring i miljöbalken, dock med den ändringen att ikraftträdandet sätts till den 1 januari 2011,

b) regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet i den mån lagförslaget inte omfattas av vad utskottet föreslagit under punkt 3 b, dock med den ändringen att 5 b § ska ha den lydelse som framgår av utskottets förslag i bilaga 6 och att ikraftträdandet sätts till den 1 januari 2011,

c) utskottets förslag till lag om ändring i lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet enligt bilaga 7.

Därmed bifaller riksdagen motion 2009/10:N17 yrkande 1 och bifaller delvis proposition 2009/10:172 punkterna 1 och 2 i denna del.

5. Åtgärder som rör subventioner

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad utskottet anför om att regeringen i fråga om statligt stöd för kärnkraft ska återkomma till riksdagen med förslag om lagstiftning eller andra åtgär-

der med innebörden att direkta eller indirekta statliga subventioner inte kan påräknas. Därmed bifaller riksdagen motion 2009/10:N17 yrkande 2.

Stockholm den 27 maj 2010

På näringsutskottets vägnar

Carl B Hamilton

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Carl B Hamilton (fp), Björn Hamilton (m), Hans Rothenberg (m), Carina Adolfsson Elgestam (s)¹, Jan Andersson (c), Alf Eriksson (s)², Krister Örnfjäder (s)³, Marie Weibull Kornias (m), Karin Åström (s)⁴, Staffan Anger (m), Kent Persson (v)⁵, Börje Vestlund (s)⁶, Liselott Hagberg (fp), Cecilie Tenfjord-Toftby (m), Eva-Lena Jansson (s)⁷, Eva Johnsson (kd) och Lage Rahm (mp)⁸.

¹⁻⁸ Avstår från ställningstagande under punkterna 3–5.

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I detta betänkande behandlas

- proposition 2009/10:172 Kärnkraften – förutsättningar för generationsskifte
- proposition 2009/10:184 Åtgärdsprogram och tillämpningen av miljökvalitetsnormer, i den del som avser förslag om ändringar i lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet
- tre motioner som har väckts med anledning av proposition 2009/10:172.

Lagförslagen återges i bilagorna 2 och 3. I samband med utskottets beredning av ärendet begärde Tomas Eneroth (s) att utskottet skulle be Lagrådet att yttra sig över lagförslagen i proposition 2009/10:172. Med hänvisning till att ett sådant yttrande skulle fördröja ärendets behandling så att avsevärt men skulle uppkomma beslutade utskottet att avslå nämnda begäran. Utskottets beslut fattades efter votering med röstsiffrorna 9 mot 8.

Här kan också nämnas att proposition 2009/10:173 Kärnkraften – ökat skadeståndsansvar behandlas av civilutskottet (bet. 2009/10:CU29).

Det huvudsakliga innehållet i proposition 2009/10:172

I proposition 2009/10:172 föreslås förutsättningar för ett generationsskifte i det svenska kärnkraftsbeståndet genom ändringar i miljöbalken och i lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet (kärntekniklagen). Förslaget innebär att ett tillstånd till uppförande och drift av en ny kärnkraftsreaktor förutsätter att den nya reaktorn ersätter en av de befintliga reaktorerna, att den äldre reaktorn är permanent avstängd när den nya reaktorn tas i drift och att den nya reaktorn uppförs på en plats där någon av de befintliga reaktorerna är lokaliserad. Vidare föreslås att lagen (1997:1320) om kärnkraftens avveckling (avvecklingslagen) upphävs.

Regeringen föreslår även krav på en återkommande helhetsbedömning av säkerheten vid kärnkraftsreaktorerna.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 augusti 2010.

Utskottets överväganden

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bifaller regeringens förslag om att upphäva den s.k. avvecklingslagen vid utgången av juli 2010. Ikraftträdandet av regeringens förslag till ändringar i den s.k. kärntekniklagen och i miljöbalken – vilka bl.a. innebär att förbudet mot att uppföra nya kärnkraftsreaktorer tas bort och att det skapas förutsättningar för ett generationsskifte i det svenska kärnkraftsbeståndet – senareläggs till den 1 januari 2011. Därmed bifaller riksdagen ett motionsyrkande (c). Vidare ställer sig riksdagen bakom ett antal mindre ändringar i kärntekniklagen som utskottet har föreslagit och som är nödvändiga till följd av att tidpunkten för ikraftträdandet ändras. Ytterligare en mindre ändring i kärntekniklagen är en nödvändig konsekvens av regeringens förslag i proposition 2009/10:184 om ändringar i miljöbalken. Riksdagen bifaller även ett motionsyrkande (c) som gäller frågor om statligt stöd till kärnkraft. Beslutet innebär att regeringen ska återkomma till riksdagen med förslag om lagstiftning eller andra åtgärder som betyder att direkta eller indirekta statliga subventioner inte kan påräknas.

Bakgrund

Energipolitiskt beslut våren 2009

I mars 2009 presenterade regeringen proposition 2008/09:163 En sammanhållen klimat- och energipolitik – Energi. Propositionen byggde på den överenskommelse som ingicks mellan regeringspartierna i februari samma år om en hållbar energi- och klimatpolitik för miljö, konkurrenskraft och trygghet. Enligt överenskommelsen förlängs kärnkraftsparentesen genom att det inom ramen för maximalt tio reaktorer tillåts nybyggnation på befintliga platser och att tillstånd ska kunna ges för att successivt ersätta nuvarande reaktorer i takt med att de når sin ekonomiska livslängd. Avvecklingslagen avskaffas, och förbudet mot nybyggnad i kärntekniklagen tas bort. Den samhälleliga prövningen av nya kärnkraftsprojekt görs i samband med tillståndsgivningen. Försörjningstrygghet är en av grunderna för prövningen.

Vidare slogs det fast att tillstånd för nya reaktorer kommer att prövas enligt lagstiftningens krav på bästa tillgängliga teknik och att statligt stöd för kärnkraft, i form av direkta eller indirekta subventioner, inte kan påräknas. Atomansvarslagstiftningen anpassas till den uppdaterade Pariskonven-

tionen och dess tilläggsprotokoll. Det innebär att reaktorägarna i ökad omfattning får ta ansvar för kärnkraftens risker. Försöket att lösa upp samägandet av de svenska kärnreaktorerna fullföljs.

I den ovannämnda energipolitiska propositionen konstaterade regeringen att kärnkraften kommer att vara en viktig del av svensk elproduktion under överskådlig tid. Med ett ökande fokus på klimatförändringarna uppfyller kärnkraften ett av de viktigaste kraven som ställs på dagens energikällor, nämligen att den endast innebär låga utsläpp av växthusgaser. Samtidigt noterades att svensk elproduktion i dag i princip bara står på två ben – vattenkraft och kärnkraft. För att minska sårbarheten och öka försörjningstryggheten bör ett tredje ben utvecklas för elförsörjningen, och därmed minska beroendet av kärnkraft och vattenkraft. För att åstadkomma detta anser regeringen att kraftvärme, vindkraft och övrig förnybar kraftproduktion tillsammans måste svara för en betydande del av elproduktionen.

Riksdagen ställde sig bakom regeringens förslag till energipolitisk inriktning (bet. 2008/09:NU25). Andra uppfattningar redovisades i en reservation (s, v, mp).

Den särskilde utredaren (f.d. chefsjuristen Ingvar Persson) som regeringen tidigare hade tillsatt för att se över lagstiftningen på kärnteknik- och strålskyddsområdet, fick sedermera även i uppdrag att utforma en lagstiftning som ger förutsättningar för kontrollerade generationsskiften i den svenska kärnkraften samt att utreda frågan om ett obegränsat skadeståndsansvar. I november 2009 överlämnade utredaren delbetänkandet *Kärnkraft – nya reaktorer och ökat skadeståndsansvar* (SOU 2009:88). Betänkandet har remissbehandlats.

Gällande rätt

Inledning

Kärnteknisk verksamhet styrs i huvudsak av följande lagar:

- lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet (kärntekniklagen)
- strålskyddslagen (1988:220)
- miljöbalken (1998:808).

Bestämmelserna i dessa lagar kompletteras av förordningar och myndighetsföreskrifter som innehåller mer detaljerade bestämmelser. En kärnteknisk anläggning får inte innehas eller drivas utan tillstånd enligt kärntekniklagen och miljöbalken. Det krävs alltså två separata tillstånd, meddelade enligt två olika lagar, för att få inneha och driva en kärnteknisk anläggning. Den samhälleliga prövningen av kärnteknisk verksamhet sker vid tillståndsprövning enligt kärntekniklagen och miljöbalken samt regeringens tillåtlighetsprövning enligt 17 kap. miljöbalken.

Kärntekniklagen

Kärntekniklagen är inriktad på att ta till vara säkerheten vid den kärntekniska verksamheten och se till att Sverige uppfyller sina åtaganden på icke-spridningsområdet samt på tillsyn över och insyn i denna verksamhet. Kärntekniklagen innehåller också de centrala bestämmelserna som rör omhändertagande och slutförvaring av kärnavfall och använt kärnbränsle. Regeringen har bemyndigat Strålsäkerhetsmyndigheten att meddela föreskrifter enligt kärntekniklagen.

Som har nämnts ovan är det enligt kärntekniklagen förbjudet att bedriva kärnteknisk verksamhet utan tillstånd. Vad som avses med kärnteknisk verksamhet framgår av 1 §. Kravet på tillstånd gäller vid uppförande, innehav eller drift av varje anläggning för sådan verksamhet eller varje transport av kärnämne eller kärnavfall. Frågor om tillstånd prövas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

En tillståndsprövning enligt kärntekniklagen innebär en bedömning av om den kärntekniska anläggningen kan förväntas drivas på ett sådant sätt att säkerhets- och strålskyddskraven uppfylls. Bedömningen görs med utgångspunkt i de grundläggande säkerhetskraven enligt kärntekniklagen, de grundläggande strålskyddskraven enligt strålskyddslagen och föreskrifter som preciserar dessa krav. Bedömningen görs vidare med utgångspunkt i de allmänna hänsynsreglerna enligt 2 kap. miljöbalken, den inlämnade miljökonsekvensbeskrivningen samt en preliminär säkerhetsredovisning med tekniska och andra redovisningar av den planerade anläggningen eller åtgärden och dess drift.

Enligt en bestämmelse från 1987 (5 a § 1 stycket kärntekniklagen) får tillstånd att uppföra en kärnkraftsreaktor inte meddelas.

Strålskyddslagen

Strålskyddslagen syftar till att skydda människor, djur och miljön från skadliga effekter till följd av strålning. Strålskyddslagen är viktig när det gäller att skydda inte bara anställda som är sysselsatta i verksamhet med strålning utan också allmänheten i den omgivande miljön och patienter i sjukvården. Regeringen har bemyndigat Strålsäkerhetsmyndigheten att meddela föreskrifter enligt strålskyddslagen.

Miljöbalken

Regleringen i miljöbalken innebär bl.a. skydd mot den inverkan som miljöfarlig verksamhet kan ha på miljön och människors hälsa. Kärnteknisk verksamhet utgör miljöfarlig verksamhet enligt definitionen i 9 kap. 1 § miljöbalken. Bestämmelserna i balken avser anläggningssäkerhet, strålskydd, buller, ljus och annat som kan ha en skadlig inverkan. Intag och utsläpp av kylvatten från kärnkraftsreaktorer utgör vattenverksamhet, som regleras i miljöbalken och lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet.

I förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd har regeringen föreskrivit att det är förbjudet att utan tillstånd enligt miljöbalken anlägga eller driva kärnkraftverk eller annan kärnreaktor. Miljöbalken tillämpas parallellt med annan lagstiftning som reglerar en verksamhet. Det innebär att miljöbalken i frågor som avser joniserande eller icke-joniserande strålning gäller parallellt med kärntekniklagen och strålskyddslagen. Frågor som rör anläggnings säkerhet och strålskydd i ett tillståndsärende kan därmed komma att prövas lika noggrant enligt såväl miljöbalken som kärntekniklagen och strålskyddslagen utifrån de syften de olika lagarna har att tillgodose.

Enligt 17 kap. 1 § miljöbalken ska regeringen pröva tillåtligheten av ”anläggningar för kärnteknisk verksamhet som prövas av regeringen enligt lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet”. Detta omfattar kärnkraftsreaktorer. Enligt 5 a § kärntekniklagen är regeringen, som nämnts ovan, dock förhindrad att ge tillstånd till att uppföra en kärnkraftsreaktor.

I propositionen (prop. 2009/10:172 s. 26) gör regeringen bedömningen att regeringens tillåtlighetsprövning enligt 17 kap. 1 § miljöbalken ger ett långtgående utrymme att vid en prövning av en ny kärnkraftsreaktor avgöra tillåtligheten med hänsyn till om verksamheten är önskvärd från närings-, energi-, arbetsmarknads-, klimat- och regionalpolitiska utgångspunkter. Regeringen kan pröva verksamheten med utgångspunkt i ett helhetsintresse för ekologisk hållbarhet, konkurrenskraft och försörjningstrygghet på energiområdet samt i enlighet med miljöbalkens krav på bästa möjliga teknik.

Andra lagar

Andra lagar med koppling till kärnteknisk verksamhet anges nedan.

- Lagen (2006:647) om finansiella åtgärder för hanteringen av restprodukter från kärnteknisk verksamhet (finansieringslagen).
- Lagen (1997:1320) om kärnkraftens avveckling (avvecklingslagen).
- Lagen (1988:1597) om finansiering av hanteringen av visst radioaktivt avfall m.m. (Studsvikslagen), som reglerar skyldigheten för den som har tillstånd att inneha och driva en kärnkraftsreaktor att betala en särskild avgift till staten.
- Ellagen (1997:857) innehåller bestämmelser om bl.a. verksamheter inom produktion, överföring och användning av el samt elsäkerhet.
- Elberedskapslagen (1997:288) innehåller bestämmelser om beredskap vid produktion och överföring av el samt vid handel med el.
- Säkerhetsskyddslagen (1996:627) innehåller regler om det säkerhetskydd som ska finnas vid verksamhet hos framför allt staten, kommunerna och landstingen, men även hos statliga bolag och vissa enskilda, om verksamheten är av betydelse för rikets säkerhet eller särskilt behöver skyddas mot terrorism.

Propositionerna

Inledning

Här redovisas inledningsvis ett förslag till ändring av kärntekniklagen som återfinns i proposition 2009/10:184 om åtgärdsprogram och tillämpningen av miljökvalitetsnormer. Lagändringen är endast en hänvisningsändring som är nödvändig till följd av att vissa förändringar i miljöbalken föreslås i den nyssnämnda propositionen. Denna proposition behandlas av miljö- och jordbruksutskottet, men av samordningsskäl har förslaget om ändring i kärntekniklagen flyttats över till näringsutskottet för att beredas i anslutning till den nu aktuella propositionen 2009/10:172.

De förslag till lagändringar som finns i proposition 2009/10:172 redovisas i påföljande avsnitt.

Förslag i proposition 2009/10:184 till ändring av kärntekniklagen

I proposition 2009/10:184 föreslår regeringen att den s.k. stoppregeln vid prövning av nya verksamheter i 16 kap. 5 § miljöbalken tas bort och får en ny motsvarighet i 2 kap. 7 § miljöbalken. Som en följd av detta föreslås i propositionen att hänvisningen i 5 b § kärntekniklagen till 16 kap. 5 § miljöbalken tas bort.

Ny tillåtlighetsregel för prövningen av nya kärnkraftsreaktorer

I proposition 2009/10:172 föreslår regeringen att det införs en ny paragraf i miljöbalken (17 kap. 6 a §), enligt vilken regeringen får tillåta en ny kärnkraftsreaktor endast om den är avsedd att

- ersätta en kärnkraftsreaktor som efter den 31 maj 2005 har varit i drift för att utvinna kärnenergi och som kommer att vara permanent avstängd när den nya reaktorn tas i kommersiell drift
- uppföras på en plats där en kärnkraftsreaktor efter den 31 maj 2005 har varit i drift för att utvinna kärnenergi.

Förslaget bygger på den ovan refererade överenskommelsen om energipolitiken våren 2009 som innebar att det ska skapas förutsättningar för kontrollerade generationsskiften i kärnkraften, dvs. att det ska göras möjligt att ersätta gamla reaktorer med nya. I proposition 2008/09:163 redovisades vissa förutsättningar för regeringens prövning av tillåtligheten av nya kärnkraftsreaktorer. Dessa förutsättningar har nu omsatts i den ovan föreslagna bestämmelsen i miljöbalken. Den första punkten innebär att den nya reaktorn ska vara avsedd att ersätta någon av reaktorerna vid Forsmarks, Oskarshamns eller Ringhals kärnkraftverk. Den andra punkten innebär att nya reaktorer endast får uppföras där de reaktorer som har varit i drift efter den 31 maj 2005 (det datum då Barsebäck 2 stängdes) är lokaliserade, dvs. vid Forsmarks, Oskarshamns eller Ringhals kärnkraftverk. En

ny reaktor behöver inte uppföras på den plats där den reaktor som ersätts är belägen, utan kan lokaliseras till någon av de andra platser där de elproducerande reaktorerna är belägna.

Med permanent avstängd kärnkraftsreaktor (jfr den första punkten ovan) avses, enligt en definition som införs i 2 § kärntekniklagen, en reaktor där verksamheten med elproduktion har upphört och inte kommer att återupptas eller en reaktor som inte har levererat el till elnätet de senaste fem åren. Samma definition ska gälla vid tillåtlighetsprövningen enligt 17 kap. miljöbalken av en ny kärnkraftsreaktor. En permanent avstängd kärnkraftsreaktor får inte åter tas i kommersiell drift.

Strålsäkerhetsmyndigheten har i regleringsbrevet för 2010 fått i uppdrag att redovisa hur en framtida tillståndsprocess kan se ut. En delrapport ska lämnas den 1 oktober 2010 och en slutrapport den 1 februari 2011.

Tillståndsprövningen enligt kärntekniklagen

Regeringen föreslår

- att bestämmelsen i 5 a § första stycket kärntekniklagen om förbud att meddela tillstånd till en ny kärnkraftsreaktor upphävs
- att vid prövningen av tillstånd till uppförande av en ny kärnkraftsreaktor ska bestämmelsen i 17 kap. 6 a § miljöbalken om de begränsningar som gäller för regeringens tillåtlighetsprövning tillämpas
- att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar närmare föreskrifter om innehållet i och utformningen av en ansökan om tillstånd till kärnteknisk verksamhet.

I syfte att skapa förutsättningar för ett generationsskifte i kärnkraftsbeståndet, anser alltså regeringen att förbudet i 5 a § första stycket kärntekniklagen mot att ge tillstånd till en ny kärnkraftsreaktor bör upphävas. Samtidigt betonar regeringen att samma begränsningar bör gälla som vid prövningen enligt miljöbalken. Vid prövningen av tillstånd till uppförande av en ny kärnkraftsreaktor bör därför bestämmelsen i 17 kap. 6 a § miljöbalken om de begränsningar som gäller för regeringens tillåtlighetsprövning tillämpas.

Regeringens förslag innebär därmed att tillstånd enligt kärntekniklagen endast får ges om den nya reaktorn är avsedd att ersätta en befintlig kärnkraftsreaktor, den reaktor som ersätts kommer att vara permanent avstängd senast vid den tidpunkt då den nya reaktorn tas i kommersiell drift och den nya reaktorn ska uppföras på någon av de platser där befintliga reaktorer är lokaliserade.

Skyldighet att vidta avvecklingsåtgärder

Den som har tillstånd till kärnteknisk verksamhet ska svara för att de åtgärder vidtas som behövs för att på ett säkert sätt avveckla och riva anläggningar i vilka verksamheten inte längre ska bedrivas (10 § första stycket 3 kärntekniklagen).

Regeringen föreslår att det klargörs att skyldigheten i den nyssnämnda bestämmelsen gäller tills all verksamhet vid anläggningarna har upphört och allt kärnämne och kärnavfall har placerats i ett slutförvar som slutligt förslutits. Tillägget innebär att bestämmelsen stämmer överens med vad som har redovisats i fråga om tillståndshavares skyldigheter att betala kärnavfallsavgift och ställa säkerheter enligt lagen (2006:647) om finansiella åtgärder för hanteringen av restprodukter från kärnteknisk verksamhet (jfr prop. 2005/06:183 s. 30).

Återkommande helhetsbedömning av säkerhet och strålskydd

Krav på en återkommande samlad granskning av kärnkraftsreaktorernas säkerhet har funnits sedan början av 1980-talet. I Strålsäkerhetsmyndighetens föreskrifter anges att det minst vart tionde år ska göras en samlad analys och helhetsbedömning av säkerheten hos varje kärnkraftsreaktor.

Med hänsyn till att den återkommande helhetsbedömningen har principiell betydelse för säkerhetsarbetet vid de kärntekniska anläggningarna föreslår regeringen att reglerna om detta bör finnas i kärntekniklagen i stället för i myndighetsföreskrifter. Avsikten med förslaget är inte att bedömningen ska göras på något annat sätt eller utifrån i väsentliga delar andra kriterier än vad som görs i dag enligt Strålsäkerhetsmyndighetens föreskrifter. Bedömningen ska således göras med hänsyn till utvecklingen inom vetenskap och teknik. Den ska innehålla analyser och redogörelser av hur anläggningen uppfyller krav i lagstiftning och beslutade villkor. Bedömningen och de åtgärder som denna föranleder ska redovisas till tillsynsmyndigheten. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om innehållet i bedömningen och om att en bedömning av säkerhetsskäl ska göras oftare än vart tionde år.

Vidare föreslås att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få meddela föreskrifter om undantag eller, i det enskilda fallet, ge dispens från kravet på en helhetsbedömning. Sådana undantag och dispenser får endast avse kärntekniska anläggningar där den risk som är förenad med anläggningarna är liten.

Tillståndsvillkor för att säkerställa ansvaret vid radiologiska olyckor

Regeringen delar Strålsäkerhetsutredningens uppfattning att riksdagen bör bemyndiga regeringen att meddela föreskrifter om att tillstånd till kärnteknisk verksamhet ska förenas med de villkor som behövs för att säkerställa

det ansvar och de skyldigheter som följer av regler om ansvar för radiologiska olyckor. Detta ger tillsynsmyndigheten en möjlighet att med stöd av 18 § kärntekniklagen meddela de förelägganden och förbud som behövs, och ytterst att stoppa driften av en anläggning, om en innehavare av en kärnteknisk anläggning inte uppfyller skyldigheterna enligt reglerna om ansvar för olyckor.

Regeringen föreslår därför att den ska få meddela föreskrifter om att tillstånd till kärnteknisk verksamhet ska förenas med de villkor som behövs för att säkerställa det ansvar och de skyldigheter som följer av atomansvarighetslagen (1968:45).

Resurser för att fullgöra åtgärder som följer av villkor och föreskrifter

I 13 § kärntekniklagen finns en regel om att den som har tillstånd till kärnteknisk verksamhet är skyldig att svara för kostnaderna för de åtgärder som avses i 10–12 §§ samma lag. I de sistnämnda paragraferna anges allmänna skyldigheter som tillståndshavaren har och som bl.a. innebär att åtgärder vidtas för att upprätthålla säkerheten vid driften, att på ett säkert sätt hantera och slutförvara kärnavfall och kärnämne samt att på ett säkert sätt avveckla och riva anläggningar då verksamheten inte längre ska bedrivas.

I propositionen föreslår regeringen att den som har tillstånd till kärnteknisk verksamhet är skyldig att ha en organisation för verksamheten med ekonomiska, administrativa och personella resurser som är tillräckliga för att kunna fullgöra de åtgärder som avses i 10–12 §§ kärntekniklagen, åtgärder som följer av villkor eller föreskrifter som har meddelats med stöd av denna lag samt skyddsåtgärder i händelse av driftstörningar eller haverier i anläggningen.

Målsättningen i den nämnda lagstiftningen är att så långt det över huvud taget är möjligt undanröja riskerna för en radiologisk olycka och därmed ytterst för förluster av liv eller egendom. Kraven på säkerhet och strålskydd är långtgående och särskilt inriktade på åtgärder för att skydda människor och miljö mot oacceptabel strålning.

En samlad och effektiv tillsyn

Regeringen anser att Strålsäkerhetsmyndigheten bör ta över tillsynen enligt miljöbalken i frågor som rör verksamhet med joniserande och icke-joniserande strålning, dvs. kärnteknisk verksamhet enligt kärntekniklagen och verksamhet med strålning enligt strålskyddslagen.

Vilken myndighet som har tillsynsansvaret regleras i förordningen (1998:900) om tillsyn enligt miljöbalken. I nuläget är länsstyrelsen tillsynsmyndighet. De länsstyrelser som ansvarar för tillsyn över kärnteknisk verksamhet inom sina län har ansett att de många gånger saknar resurser för att utöva tillsyn i frågor som rör joniserande strålning. Samtidigt har

Strålsäkerhetsmyndigheten anställda med särskild kompetens och erfarenhet i frågor som gäller såväl joniserande som icke-joniserande strålning. Länsstyrelsen bör behålla tillsynsansvaret i de frågor som inte omfattas av Strålsäkerhetsmyndighetens kompetensområde, eftersom länsstyrelsen har den kompetens och erfarenhet som behövs i de miljöfrågor som inte rör joniserande och icke-joniserande strålning.

Straff

Regeringen föreslår att det förs in en bestämmelse i kärntekniklagen om att ansvar inte ska dömas ut enligt 25 § kärntekniklagen, om ansvar för gärningen kan dömas ut enligt 40 § atomansvarighetslagen (1968:45).

Upphävande av avvecklingslagen

Lagen (1997:1320) om kärnkraftens avveckling (avvecklingslagen) ger regeringen en möjlighet att besluta att rätten att driva en kärnkraftsreaktor för att utvinna kärnenergi ska upphöra vid en viss tidpunkt. Om rätten att driva en kärnkraftsreaktor för att utvinna kärnenergi upphör att gälla enligt lagen, har tillståndshavare, fastighetsägare och innehavare av särskild rätt till fastigheten rätt till ersättning av staten för den förlust som kan uppstå i samband med avställningen. Två kärnkraftsreaktorer har stängts av med stöd av avvecklingslagen. Barsebäck 1 stängdes den 30 november 1999, och Barsebäck 2 stängdes den 31 maj 2005.

Av propositionen En sammanhållen klimat- och energipolitik – Energi (prop. 2008/09:163) framgår att med tanke på de befintliga reaktornas förväntade återstående livslängd och den långa projekteringstiden för nya kärnkraftsanläggningar är det angeläget att redan i dag ge tydliga besked om förutsättningarna för planering av nya anläggningar på kommersiella grunder. Att genomföra en generationsväxling i det svenska kärnkraftsbeståndet innebär att kärnkraften kommer att vara en viktig energikälla under överskådlig tid. De svenska kärnkraftverken kan komma att drivas hela sin ekonomiska livslängd. Med denna energipolitiska inriktning behövs ingen lag som gör det möjligt för regeringen att i förväg besluta om avstängning av en reaktor. Avvecklingslagen ska därför, enligt regeringens förslag, upphöra att gälla vid utgången av juli 2010.

Ikraftträdande och yttrande från Lagrådet

Regeringen föreslår att ändringarna i miljöbalken och kärntekniklagen ska träda i kraft den 1 augusti 2010 och att avvecklingslagen ska upphöra att gälla vid utgången av juli 2010.

Regeringen beslutade i februari 2010 att begära in Lagrådets yttrande över det lagförslag som återges i propositionens bilaga 3. Regeringen har följt Lagrådets förslag.

Motionerna

I flerpartimotion 2009/10:N15 (s, v, mp) står motionärerna bakom uppfattningen att kärnkraften successivt ska fasas ut med hänsyn till sysselsättning och välfärd och i den takt som kärnkraftselen kan ersättas med el från förnybara källor samt genom energieffektivisering. Motionärerna motsätter sig därför regeringens förslag om att avskaffa avvecklingslagen och förbudet mot nybyggnation i kärntekniklagen. Enligt deras uppfattning bör riksdagen avslå samtliga förslag i propositionen.

I motionen förordas i stället en långsiktig och stabil energipolitik som tryggar den svenska tillgången på el med konkurrenskraftiga priser. Sverige ska ha ett överskott av el till fördel för såväl klimatet som välfärden och sysselsättningen. Viktiga framtidsinvesteringar i både tillverkningsindustrin och energisektorn underlättas om det finns en säkerhet om de framtida spelreglerna på energimarknaden. Förutsättningarna för både industrins konkurrenskraft, energiomställningen och en effektiv klimatpolitik ökar således med en blocköverskridande energipolitisk överenskommelse. En rödgrön regering kommer att bjuda in till nya blocköverskridande samtal i syfte att skapa en långsiktigt hållbar energiöverenskommelse.

Motionärerna anser att regeringens kärnkraftspolitik är negativ för den framtida svenska energiförsörjningen, då viktiga och långsiktiga investeringar i energisystemet riskerar att utebli samtidigt som fortsatta investeringar i förnybar energi hämmas.

Ett avskaffande av avvecklingslagen menar motionärerna vara ett allvarligt ingrepp i de demokratiska möjligheterna att påverka vilket energisystem Sverige ska ha i framtiden. Genom att samtidigt möjliggöra för tio nya reaktorer i Sverige bygger regeringen fast Sverige i ett kärnkraftsberoende för flera decennier framöver. Om riksdagen beslutar att ta bort avvecklingslagen kommer de rödgröna partierna i regeringsställning att återinföra den.

Enligt motionärerna forcerar regeringen fram kärnkraftsbeslutet, vilket bl.a. har gjort att Lagrådet inte har hunnit göra en sedvanlig granskning av lagstiftningen. Lagrådet hänvisar i sitt yttrande till att det endast undantagsvis har varit möjligt att reparera lagtekniska brister i regeringens förslag. Detta är, enligt motionärerna, mycket allvarligt och väcker frågor kring kvaliteten i den lagstiftning som föreslås.

Härutöver anser motionärerna det vara särskilt anmärkningsvärt att väljarna inte har fått möjlighet att ta ställning till denna politiskt så viktiga fråga. Det faktum att allianspartierna gav ett annat besked före valet 2006 innebär att väljarna har blivit förda bakom ljuset. Regeringen väljer också att föreslå en osedvanligt kort tid för ikraftträdande av lagförslagen för att vara en fråga av så stor dignitet. Sammantaget signalerar detta, enligt motionärerna, att regeringen av politiska skäl prioriterar att avskaffa avvecklingslagen och förbudet mot uppförande av kärnkraftsreaktorer före riksdagsvalet framför att få till en hållbar lagstiftning på energiområdet.

Motionärerna framhåller att med regeringens politik blir Sverige än mer beroende av en icke förnybar energikälla samtidigt som mängden radioaktivt avfall som behöver slutförvaras i hundratalsentals år ökar. Regeringens kärnkraftspolitik aktualiserar även frågan om uranbrytning i Sverige. Motionärerna betonar i sammanhanget att en rödgrön regering aldrig kommer att medverka till att uranbrytning startas i Sverige.

Även i motion 2009/10:N16 (c) föreslås att riksdagen ska avslå propositionen. Motionärerna efterfrågar en djupare diskussion om riskerna för kärnvapenspridning genom det plutonium som bildas i kärnkraftsreaktorerna. Sambandet mellan kärnkraft och kärnvapen har varit känt alltsedan atombombningarna under andra världskriget, men den gravt missvisande beskrivning som den svenska allmänheten får är att kärnkraften skulle vara ”ren”, ”säker” och ”hållbar”. Motionärerna nämner livscykelanalyser som visar att snart sagt varje led i kärnbränslecykeln ger upphov till utsläpp av växthusgaser.

Motionärerna anser vidare att det borde ha införts kriterier för effektberäkningsgränserna och för egenskaperna hos det radioaktiva kärnavfall som framtida generationer kommer att få ta ansvar för. Även förekomst och omhändertagande av det kärnvapenmaterial som de framtida reaktorerna kommer att generera borde ha ingått i beslutsunderlaget. Enligt motionärerna hade det också varit angeläget att ta upp frågor om den lokala och regionala förankringen av eventuella generationsskiften, och vilka risker som då kommer att drabba kärnkraftskommunerna. En förankring av beslutet över parti- och blockgränser hade också varit angelägen.

Regeringens tre utgångspunkter för energi- och klimatpolitiken – ekologisk hållbarhet, konkurrenskraft och försörjningstrygghet – är bra, sägs det i motion 2009/10:N17 (c). För att kunna leva upp till dessa kriterier anser motionären att den svenska elförsörjningen inte främst kan vila på vatten- och kärnkraft. Det måste till ett tredje ben, bestående av förnybara energislag som vindkraft, biobränsleeldad kraftvärme m.m.

Beträffande kärnkraften framhåller motionären att denna är förknippad med risker och miljöproblem av en särskild dignitet. Det gäller alltifrån uranbrytningen till den slutförvaring av det radioaktiva avfallet som ännu inte har fått någon slutlig och säker lösning.

Motionären erinrar vidare om att folkomröstningen 1980 gav ett entydigt besked om att svenska folket ville avveckla kärnkraften. Ännu har dock bara Barsebäcksverket tagits ur drift samtidigt som effekten har skruvats upp i kvarvarande reaktorer.

En central punkt i regeringens energiöverenskommelse är att inga statliga subventioner direkt eller indirekt ska få användas för att stötta nya kärnkraftsreaktorer. Erfarenheter från runt om i världen visar emellertid att ny kärnkraft är en ekonomisk omöjlighet utan statligt stöd i en eller annan form. Enligt motionären kan knappast någon tro att Sverige skulle bli det första landet i världen där kärnkraft byggs utan statligt stöd.

Motionären välkomnar regeringens besked om att den inte vill ha något statligt stöd till kärnkraften. För att säkerställa att denna utfästelse står sig över tiden är det, enligt motionärens mening, dock angeläget att riksdagen tydliggör regeringspartiernas överenskommelse. Detta kan ske genom att riksdagen tillkännager som sin mening att regeringen ska återkomma till riksdagen med förslag till lagstiftning eller andra åtgärder. I förslaget bör det framgå att inget som helst statligt stöd eller aktieägartillskott och inga statliga garantier eller subventioner får förekomma, vare sig direkt eller indirekt, för att bygga nya kärnkraftsreaktorer i Sverige eller i andra länder. Det bör även klargöras att direkta eller indirekta statliga subventioner inte får ges till den som avser att höja effekten, upprätthålla säkerheten eller fortsätta driften i en befintlig kärnkraftsreaktor. Hindret mot att använda statliga krediter, statliga garantier eller statliga medel i övrigt bör, enligt motionären, gälla både för statliga och privata aktörer, dvs. regleringen ska vara neutral i förhållande till aktörerna i kärnkraftsindustrin.

Motionären erinrar om att partierna inom Allians för Sverige gav följande tydliga löfte i valmanifestet inför valet 2006: "Förbudet att uppföra nya reaktorer kommer inte att upphävas under mandatperioden." Han betonar vikten av att vallöften hålls och menar att detta kan hanteras genom att frågan om förbudets vara eller inte vara tas upp på nytt efter valet i höst. Ett annat alternativ är att ikraftträdandet av ett borttaget förbud flyttas till den 1 januari 2011. Väljarna kan då väga in denna fråga i samband med valet 2010.

Vissa kompletterande uppgifter

El producerad av kärnkraft

I början av 1970-talet stod vattenkraft och oljekondenskraft för den största delen av elproduktionen i Sverige. Oljekriserna på 1970-talet sammanföll med Sveriges utbyggnad av kärnkraften. År 2008 svarade kärnkraften för 42 % och vattenkraften för 47 % av elproduktionen. Resterande 11 % utgjordes av fossil- och biobränslebaserad produktion samt vindkraft. Den totala produktionen uppgick till 146 TWh.

Sverige tillhör de länder i världen som har störst andel vattenkraft och kärnkraft i elproduktionen. Av OECD-länderna har endast Frankrike, Belgien och Slovakien en större andel kärnkraft än Sverige.

Statens energimyndighet redovisade på regeringens uppdrag i mars 2010 en kortsiktsprognos över energiförsörjningen i Sverige för 2009, 2010 och 2011. I myndighetens rapport (ER 2010:13) konstateras att kärnkraften producerade 61,3 TWh 2008. Preliminär statistik för 2009 visar att kärnkraften minskade sin produktion kraftigt till 50,0 TWh, vilket är en reduktion med drygt 18 % jämfört med 2008 och är den lägsta produktionen sedan

1984. Anledningen till detta var längre revisionsavställningar än väntat på grund av moderniseringsarbeten och tekniska problem. För 2010 bedöms produktionen bli 62,0 TWh och för 2011 68,4 TWh.

En mer långsiktig prognos publicerades våren 2009. I denna gjorde Energimyndigheten bedömningen att produktionen av kärnkraftsel genom effekthöjningar kan öka till 72,4 TWh 2020. Prognosen bygger på antagandet att kärnkraftens livslängd uppgår till 60 år. Nästa långtidsprognos kommer att publiceras i februari 2011.

Kärnkraftsutbyggnad internationellt

För närvarande drivs 438 kärnkraftsreaktorer med en sammanlagd effekt på ca 370 GW. Enligt Internationella atomenergiorganets (IAEA) uppgifter är 57 reaktorer under uppbyggnad i 14 länder. Flest reaktorer byggs i Kina (23 st.). De senaste 20 åren har utbyggnaden av kärnkraft varit koncentrerad till Sydostasien (Kina, Japan, Sydkorea och Indien). Den kraftiga utbyggnaden av kärnkraften på 1970- och 1980-talen innebär att många reaktorer kommer att avvecklas under de närmaste decennierna, även om det på flera håll görs betydande investeringar för att förlänga reaktorernas livslängd.

Inom EU producerar i dag 14 länder el med hjälp av kärnkraft. Sammanlagt är 151 kärnkraftsreaktorer i drift, varav 10 i Sverige. Den installerade eleffekten i Europa är drygt 135 GW. Kärnkraftsproducerad el utgjorde ca 28 % av den totala mängden producerad el inom EU. Frankrike är det land som har flest reaktorer följt av Storbritannien och Tyskland. Frankrike har nära 60 reaktorer i drift och får ca 80 % av sin energi från kärnkraft. För närvarande byggs ytterligare sex kärnkraftsreaktorer inom EU (en i Frankrike, en i Finland [se vidare nedan], två i Bulgarien och två i Slovakien). Vid utvidgningarna av EU 2004 och 2006 åtog sig Litauen, Slovakien och Bulgarien i respektive anslutningsfördrag att stänga reaktorer som inte kunde uppraderas till acceptabel säkerhetsnivå. Totalt har dessa tre medlemsstater stängt åtta reaktorer.

I september 2009 presenterade IAEA den senaste av sina årliga prognoser för kärnkraftsutbyggnaden globalt fram t.o.m. 2030. Det framgår att IAEA:s lågintensiva utbyggnadsscenario pekar på en global kärnkraftskapacitet på ca 510 GW 2030, vilket är en ökning med 40 % jämfört med dagens ca 370 GW. I ett mer högintensivt utbyggnadsalternativ förutses mer än en fördubbling av den nuvarande kärnkraftskapaciteten till 810 GW 2030. Största ökningen väntas i Östasien, vilket bl.a. inkluderar Kina, Japan och Sydkorea. Det lågintensiva alternativet bygger på antagandet att aktuella trender i respektive region fortgår och att det endast blir små förändringar i regleringarna av kärnkraften. Det mer högintensiva alternativet bygger på antaganden om att inställningen till kärnkraft blir mer positiv och att den ekonomiska tillväxttakten och efterfrågan på elenergi fortskri-

der, inte minst i Östasien. Vidare förutsätts att de nationella insatserna för att minska växthusgaser förstärks, vilket anses göra elproduktion från bl.a. kärnkraft mer attraktivt.

Det bör noteras att i IAEA:s tidigare prognoser av detta slag har den verkliga nettoutbyggnaden tenderat att ligga under det lågintensiva alternativet. Prognoseerna är bl.a. beroende av vilka antaganden som görs om den återstående livstiden hos befintliga reaktorer och i vilken utsträckning aviserade projekt i Kina, Ryssland, USA, Indien och Japan förverkligas.

De scenarier som presenterades av OECD:s kärnenergibyrå (NEA) i slutet av 2008 visar att den totala kärnkraftsproduktionen i världen 2050 väntas ligga mellan 580 och 1 400 GW beroende på vilka antaganden som görs om utbyggnadstakten. Detta kan jämföras med dagens tidigare nämnda produktion på ca 370 GW. NEA redovisar också ett utfasningsscenario där inga nya reaktorer tillkommer och där resultatet blir att ingen kärnkraftsel kommer att produceras 2050. Utfasningstakten är emellertid bl.a. beroende av i vilken utsträckning befintliga reaktorer livslängd förlängs genom olika moderniseringsåtgärder.

Utbyggnad av kärnkraften i Finland

Finland har fyra kärnkraftsreaktorer med en sammanlagd kapacitet på ca 2 700 MW. Fortum driver två reaktorer i Loviisa vid Finska viken, och TVO (Industrins Kraft) driver två på halvön Olkiluoto i sydvästra Finland.

Den finska riksdagen antog 2001 en nationell klimatstrategi där man identifierade två vägar till att infria åtagandena i Kyotoavtalet. Den ena var att ersätta kol med importerad gas. Den andra var att bygga ut kärnkraften ytterligare. Finlands val föll på det senare alternativet, och för närvarande byggs världens största reaktor (1 600 MW), Olkiluoto-3, i Finland. Bygget dras dock med flera års förseningar och har blivit avsevärt dyrare än planerat.

Den 6 maj 2010 fattade finska regeringen – statsrådet¹ – två positiva principbeslut om fortsatt utbyggnad av kärnkraften i Finland. Ett principbeslut avsåg TVO:s ansökan om att få uppföra en kärnkraftsreaktor i Euro-åminne (Olkiluoto-4). Det andra positiva principbeslutet avsåg Fennovoima AB:s ansökan om att få uppföra en ny kärnkraftsreaktor i norra Finland lokaliserad antingen i Simo (nära Haparanda) eller i Pyhäjoki. Statsrådets positiva principbeslut kräver riksdagens godkännande för att det ska kunna träda i kraft.

De gröna, som ingår i den borgerliga regeringen, motsätter sig en utbyggnad av kärnkraften, medan de övriga tre regeringspartierna står bakom förslaget. Förespråkarna för mer kärnkraft har framför allt pekat på behovet av att bryta Finlands beroende av energiimport från Ryssland. År 2009 köpte Finland all sin naturgas och dessutom 9 TWh el från Ryssland.

¹ Med statsrådet avses Finlands regering, som består av statsministern och övriga ministrar. Med statsrådet avses också det organ för beslutsfattande som består av statsrådets "allmänna sammanträde" och ministerierna.

Kärnkraft och EU

EU:s energipolitik vilar på tre pelare: konkurrenskraft, miljömässig hållbarhet och försörjningstrygghet. I januari 2007 presenterade kommissionen ett omfattande paket med förslag till åtgärder för att få till stånd en ny europeisk energipolitik för att bekämpa klimatförändringen och främja energisäkerhet och konkurrenskraft i EU (KOM(2007) 1). När det gäller kärnenergi anförde kommissionen att med hänsyn till den ökade oron för försörjningstrygghet och koldioxidutsläpp har kärnkraften den fördelen att den är en energikälla med begränsat koldioxidutsläpp och har den mest stabila kostnaden och försörjningen.

Beslutet att använda kärnkraft eller inte måste, enligt kommissionen, emellertid fattas av medlemsstaterna själva. I det vägledande programmet om kärnenergi betonas dock vikten av en samstämmig åtgärd på gemenskapsnivå när det gäller säkerhet, fysiskt skydd och icke-spridning samt avveckling av anläggningarna och kärnavfallshantering.

Under 2007 och början av 2008 lade kommissionen fram förslag som svarade upp mot de förstnämnda pelarna i handlingsplanen (inremarknads- respektive klimatpaket). I november 2008 presenterade kommissionen den andra strategiska energiöversynen som, i enlighet med vad Europeiska rådet beslutat, hade energiförsörjning som tema.

Meddelandet En europeisk strategisk plan för energiteknik (SET-plan) lades fram av kommissionen i november 2007 (KOM(2007) 723). I meddelandet utgick kommissionen från behovet av ny teknik för att kunna uppnå de mål som satts upp för utsläpp för växthusgaser, förnybar energi och energieffektivitet till 2020 och 2050. I SET-planen föreslogs att sex s.k. europeiska näringslivsinitiativ skulle inrättas för att stärka forskning och innovation och mobilisera kritisk massa inom vissa utpekade energiteknik-områden. Ett av de områden som pekades ut var kärnkraft och då med särskild inriktning på ny kärnkraftsteknik. För att utveckla tekniken för nästa generation reaktorer (generation-IV) beräknas 7 miljarder euro behövas i offentliga och privata investeringar i Europa under de närmaste tio åren. Senast 2020 bör de första generation-IV-prototyperna vara i drift.

I kommissionens meddelande från hösten 2009 (KOM(2009) 591) presenteras förslaget om hur förslagen i SET-planen ska finansieras. Regeringen ansåg det vara beklagligt att kommissionen inte varit mer konkret i förslagen till finansieringslösningar.

I kommissionens meddelande om uppdatering av det vägledande programmet om kärnenergi (KOM(2008) 776) i samband med den andra strategiska energiöversynen betonades aspekter som energiförsörjning, investeringsbehov och villkor för att genomföra investeringar. Rekommendationer utfärdades för den fortsatta användningen av kärnkraft i EU. Det sades bl.a. att en trygg försörjning av kärnbränsle inte kan tas för given. Framför allt väntas en snabb ökning av den globala efterfrågan till följd av att allt fler länder utvecklar kärnkraftsprogram.

I paraplydokumentet om en handlingsplan för energitrygghet och energisolidaritet (KOM(2008) 781) inom den andra strategiska energiöversynen framhöll kommissionen att kärnkraften är en viktig källa till baslast som bidrar till en tryggad energiförsörjning i EU samtidigt som den inte ökar utsläppen av växthusgaser. En tredjedel av elproduktionen i EU sker med kärnkraft, redovisas det. Kommissionen säger vidare att det är upp till varje medlemsstat att välja huruvida man ska investera i kärnenergi eller inte. De bestämmelser om kärnsäkerhet och fysiskt skydd som tillämpas inom EU är emellertid av gemensamt intresse. Det måste, enligt meddelandet, stå klart att EU när det gäller kärnkraft upprätthåller de högsta normerna för säkerhet, skydd, icke-spridning och miljöskydd.

EU stöder kärnenergiforskning genom ett särskilt sjunde ramprogram för forskning och utbildning på kärnenergiområdet. Programmet löper under perioden 2007–2011 och omfattar forskning, teknisk utveckling, internationellt samarbete, spridning av teknisk information, spridning av teknikutnyttjande och utbildning inom kärnenergiområdet.

I juni 2009 antog ministerrådet ett direktiv om upprättande av en gemenskapsram för kärnsäkerhet, det s.k. kärnsäkerhetsdirektivet. Detta direktiv kompletterar nu gällande direktiv 96/29/EURATOM om säkerhetsnormer mot de faror som uppstår till följd av joniserande strålning. Kärnsäkerhetsdirektivet innehåller grundläggande krav på medlemsstaterna om ansvarsförhållanden, lagstiftning, oberoende tillsynsmyndigheter och öppenhet samt slår fast att medlemsstaternas nationella ramverk ska genomgå regelbunden ömsesidig granskning. Förhandlingarna genomfördes framför allt under det tjeckiska ordförandeskapet våren 2009. Sverige drev starkt en linje med höga krav på tillsynsmyndigheternas oberoende och befogenheter.

Kärnteknisk forskning i Sverige

I regeringens forskningsproposition (prop. 2008/09:50) redovisas att Vetenskapsrådet arbetar inom området Ny kärnteknik. Även om forskningsområdet är litet i Sverige finns det, enligt regeringen, anledning att säkra kvalificerad kompetens inom detta område för att bl.a. upprätthålla säkerhetskompetensen på högsta nivå och möjliggöra att svenska forskare kan vara engagerade i de stora internationella forskningsprogram som ibland sammanfattas i begreppet Fjärde generationens kärnkraft.

Uppdrag till Energimyndigheten om kärnkraft

Regeringen har i regleringsbrevet för 2010 givit Energimyndigheten i uppdrag att senast den 30 juni 2010 redogöra för hur myndigheten kan bidra i det arbete som föranleds av de nya riktlinjerna för kärnkraften. Det handlar dels om ett minskat beroende av kärnkraft och vattenkraft, dels om förutsättningar för kontrollerade generationsskiften i den svenska kärnkraften.

Om samägandet av kärnkraften

I början av 2008 utsåg regeringen två förhandlare (f.d. generaldirektören vid Svenska kraftnät Jan Magnusson och departementsrådet Eva Agevik) med uppdrag att undersöka lösningar som minimerar riskerna för konkurrensbegränsningar på grund av samägandet inom kärnkraftsindustrin. Regeringen har senare i två omgångar förlängt förhandlarnas mandat.

Den 15 april 2010 meddelade regeringens förhandlare att det saknas förutsättningar att nå en lösning som är godtagbar för samtliga parter. Regeringen anser dock att förtroendefrågan kring samägandet kvarstår för reaktorägarna och att de har ett ansvar att arbeta vidare med den, t.ex. genom att skapa branschetiska regler för att öka transparensen och minska risken för att samägandet leder till eller misstänks leda till konkurrensbegränsning. Det sker lämpligen i dialog mellan relevanta myndigheter, små och stora köpare och andra intressenter.

Icke-spridning

Med anledning av vad som sägs i motion 2009/10:N16 (c) om riskerna med kärnvapensspridning och kopplingen till kärnenergiproduktion kan nämnas att det i kärntekniklagen (3 §) slås fast att kärnteknisk verksamhet ska bedrivas på ett sådant sätt att de förpliktelser uppfylls som följer av Sveriges internationella åtaganden i överenskommelser som avser att förhindra att kärnvapen sprids till länder som inte redan har sådana. I lagen finns bestämmelser om åtgärder som syftar till att förhindra olovlig befattning med kärnämne eller kärnavfall, dvs. åtgärder för att säkerställa att kärnämne används uteslutande för fredliga ändamål och i övrigt för att uppfylla internationella överenskommelser som har ingåtts i detta syfte.

Tidigare riksdagsbehandling

Våren 2009 tog näringsutskottet ställning till regeringens proposition 2008/09:163 om en sammanhållen klimat- och energipolitik samt en motion som bl.a. berörde frågan om kärnkraft (bet. 2008/09:NU25).

Riksdagen avslog ett motionsyrkande (s, v, mp) om kärnkraft med hänvisning till att utskottet står bakom regeringens avsikt att avskaffa avvecklingslagen, att ta bort förbudet mot nybyggnad av kärnkraftsreaktorer i kärntekniklagen och att tillstånd ska kunna ges till nya kärnkraftsreaktorer i syfte att successivt ersätta de nuvarande reaktorerna i takt med att dessa når sin ekonomiska livslängd. Näringsutskottet instämde med regeringen i att kärnkraften kommer att vara en viktig del av svensk elproduktion under överskådlig tid. Med ett ökande fokus på klimatförändringarna uppfyller kärnkraften ett av de viktigaste krav som ställs på dagens energikällor, nämligen att de medför låga utsläpp av växthusgaser.

Utskottet erinrade också om att eventuella nya reaktorer ska stå på egna ben och att statligt stöd för kärnkraft, i form av direkta eller indirekta subventioner, inte kommer att kunna påräknas.

I en reservation (s, v, mp) framhölls att regeringens ambition att öppna upp för en utbyggnad av kärnkraften kan väntas leda till att nödvändiga satsningar på förnybar energi uteblir. Reservanterna ansåg vidare att om Sverige som föregångsland när det gäller användningen av förnybar energi väljer att återvända till energipolitiska lösningar vars bästföredatum sedan länge är passerat försvagas vår trovärdighet i internationella sammanhang.

De vidhöll även uppfattningen att kärnkraften ska fasa ut med hänsyn till sysselsättningen och välfärden och i den takt kärnkraftselen kan ersättas med el från förnybara källor och genom energieffektivisering. De motsatte sig således regeringens förslag att ta bort avvecklingslagen och förbudet mot nybyggnation av kärnkraftsreaktorer i kärntekniklagen.

Hösten 2009 återupprepade utskottet uppfattningen att kärnkraften kommer att utgöra en viktig del av svensk elproduktion under överskådlig tid (bet. 2009/10:NU3). Vidare ställde sig utskottet bakom regeringens avsikt att avvecklingslagen ska avskaffas, att förbudet mot nybyggnad av kärnkraftverk i kärntekniklagen ska tas bort och att tillstånd ska kunna lämnas för nya kärnkraftsreaktorer i syfte att successivt ersätta de nuvarande reaktorerna i takt med att dessa når sin ekonomiska livslängd. Samtidigt erinrade utskottet på nytt om att eventuella nya reaktorer ska stå på egna ben och att statligt stöd för kärnkraft, i form av direkta eller indirekta subventioner, inte kommer att kunna påräknas.

I en reservation (s, v, mp) betonades ånyo att kärnkraften successivt ska fasa ut med hänsyn till sysselsättningen och välfärden och i den takt kärnkraftselen kan ersättas med el från förnybara energikällor och energieffektivisering. Reservanterna motsatte sig också uttryckligen regeringens planer på att ta bort avvecklingslagen och förbudet mot nybyggnation av kärnkraftsreaktorer i kärntekniklagen.

Frågor och interpellationer om kärnkraft

Tomas Eneroth (s) frågade i en interpellation (ip. 2008/09:390) till näringsminister Maud Olofsson i mars 2009 bl.a. varför det, trots ett stort elöverskott under överskådlig tid, är angeläget att öppna för tio nya kärnkraftsreaktorer. Vidare efterfrågades ministrerns svar om vilka beräkningar som har gjorts i fråga om vad nya kärnkraftverk kommer att innebära för svenska elpriser.

I sitt svar framhöll näringsministern att kärnkraften uppfyller ett av de viktigaste krav som ställs på dagens energikällor, nämligen att den medför låga utsläpp av växthusgaser. Mot bakgrund av dagens reaktors förväntade återstående livslängd och den långa projekteringstiden för nya kärnkraftsanläggningar är det, enligt näringsministern, angeläget att ge tydliga besked om förutsättningarna för planering av nya anläggningar. Vidare beto-

nade statsrådet att förutsättningarna för en utbyggnad bl.a. är att inget statligt stöd i form av direkta eller indirekta subventioner kan påräknas, att säkerhetskraven fortsätter att skärpas successivt och att reaktorägarna i ökad omfattning kommer att få ta ansvar för kärnkraftens risker. Ny kärnkraft kommer att byggas om det är kommersiellt lönsamt.

I mars 2010 besvarade näringsminister Maud Olofsson en fråga (fr. 2009/10:618) från Per Bolund (mp) om huruvida hon avsåg att i eller inför den då aviserade propositionen om ny kärnkraft tydligt redogöra för vilken definition av begreppet subvention som ska ligga till grund för säkerställandet av att kärnkraften framöver inte ska kunna påräkna sig några direkta eller indirekta subventioner.

Näringsministern hänvisade till regeringspartiernas energiöverenskommelse där det bl.a. har sagts att något statligt stöd för kärnkraft, i form av direkta eller indirekta subventioner, inte kan påräknas. Ministern meddelade mot den bakgrunden regeringens avsikt att således inte lägga fram några förslag som innebär några direkta eller indirekta subventioner för kärnkraften. Enligt näringsministern var det därför inte heller aktuellt med en närmare definition av begreppet subvention.

Utskottets ställningstagande

Inledning

Utskottet behandlar inledningsvis de motionsyrkanden som innebär förslag om avslag på propositionen. I det påföljande avsnittet behandlar utskottet – av samordningsskäl – först det förslag till ändring i kärntekniklagen som har föreslagits i proposition 2009/10:184. Därefter tar utskottet ställning till de lagförslag som finns i proposition 2009/10:172. I det avslutande avsnittet behandlas ett motionsyrkande om statliga subventioner till kärnkraft.

Avslag på proposition 2009/10:172

Näringsutskottet har vid ett flertal tillfällen uttalat sitt stöd för den energipolitiska inriktning som härrör ur regeringspartiernas ovan redovisade överenskommelse från februari 2009. Förslagen om kärnkraften i den nu aktuella propositionen bygger på denna överenskommelse. Utskottet står därför bakom förslagen i proposition 2009/10:172. Yrkandena i motionerna 2009/10:N15 (s, v, mp) och 2009/10:N16 (c) om att propositionen ska avslås avstyrks därmed.

Lagförslag i proposition 2009/10:184

Utskottet har inget i sak att invända mot det förslag till ändring av kärntekniklagen som finns i proposition 2009/10:184. Förslaget har emellertid utformats utifrån förutsättningen att riksdagen redan har tagit ställning för

förslagen i den nu aktuella propositionen 2009/10:172. Den föreslagna nya lydelsen av 5 b § kärntekniklagen i den sistnämnda propositionen har därför redovisats som utgångspunkt i det förstnämnda lagförslaget. Då riksdagen i sin beredning nu först tar ställning till ändringsförslaget i proposition 2009/10:184, måste i stället paragrafens gällande lydelse enligt SFS 2001:441 redovisas under rubriken nuvarande lydelse i lagförslaget. I bilaga 4 återfinns utskottets förslag till ny lydelse. Med den ändring som redovisas i bilagan tillstyrker utskottet regeringens förslag till ändring av kärntekniklagen i proposition 2009/10:184.

Lagförslagen i proposition 2009/10:172

De förslag till lagändringar som återfinns i propositionen syftar bl.a. till att göra det möjligt att genomföra ett generationsskifte i det svenska kärnkraftsbeståndet. Regeringen föreslår att stränga villkor ska vara uppfyllda för att ett tillstånd till uppförande och drift av en ny kärnkraftsreaktor ska kunna beviljas. En eventuell ny reaktor ska i så fall ersätta en av de befintliga reaktorerna; den äldre reaktorn ska vara permanent avstängd när den nya reaktorn tas i drift och den nya reaktorn ska uppföras på en plats där någon av de befintliga reaktorerna är lokaliserad. Utskottet anser att dessa villkor kommer att fungera som tydliga begränsningar för kärnkraftens roll i det framtida svenska energisystemet.

En logisk följd av att utskottet står bakom regeringens inriktning när det gäller kärnkraften är att avvecklingslagen avskaffas. En tvångsmässig avveckling av kärnkraften initierad av statsmakterna är inte aktuell och den nämnda lagstiftningen således obehövlig.

Inte heller när det gäller övriga förslag till lagändringar – däribland förslaget om att kravet på en återkommande helhetsbedömning av säkerheten vid kärnkraftsreaktorerna lagfästs – har utskottet något att invända.

Utskottet vill avslutningsvis kommentera tidpunkten för ändringarna i kärntekniklagen och miljöbalken. I likhet med vad som anförs i motion 2009/10:N17 (c) kan utskottet se ett värde i att de här aktuella frågorna blir föremål för väljarnas överväganden vid höstens val. Mot denna bakgrund föreslår utskottet att ikraftträdandetidpunkten för de nämnda lagändringarna ändras till den 1 januari 2011. Detta innebär att utskottet tillstyrker motion 2009/10:N17 (c) i berörd del. Upphävandet av avvecklingslagen bör dock genomföras enligt regeringens förslag, dvs. vid utgången av juli 2010. Som en följd av att tidpunkterna för upphävandet av avvecklingslagen och ikraftträdandet av ändringarna i kärntekniklagen därmed inte sammanfaller måste ändringen av 14 § kärntekniklagen – som innehåller en hänvisning till avvecklingslagen – genomföras i två etapper, dels den 1 augusti 2010, dels den 1 januari 2011.

Åtgärder som rör subventioner

I regeringspartiernas energipolitiska överenskommelse slås det fast att statligt stöd för kärnkraft, i form av direkta eller indirekta subventioner, inte kan påräknas. I samband med riksdagens behandling av den energipolitiska propositionen våren 2009 poängterade utskottet att eventuella nya reaktorer ska stå på egna ben och att statligt stöd för kärnkraft, i form av direkta eller indirekta subventioner, inte kommer att kunna påräknas.

Då begreppet subventioner emellertid inte alltid har en precis innebörd ser utskottet ett värde i att regeringen närmare preciserar betydelsen i det här aktuella fallet och att riksdagen tydligt uttalar sin syn på att statliga stöd till kärnkraft inte ska kunna påräknas. Utskottet instämmer således i vad som begärs i motion 2009/10:N17 (c) på detta tema. Riksdagen bör därför som sin mening ge regeringen till känna att statligt stöd för kärnkraft, i form av direkta eller indirekta subventioner, inte kan påräknas. Vidare anser utskottet att regeringen ska återkomma till riksdagen med förslag till lagstiftning eller andra åtgärder som tydliggör detta. Med det anförda tillstyrks den nyssnämnda motionen i berörd del.

Reservation

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservation. I rubriken anges vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

Avslag på proposition 2009/10:172, punkt 1 (s, v, mp)

av Carina Adolfsson Elgestam (s), Alf Eriksson (s), Krister Örnfjäder (s), Karin Åström (s), Kent Persson (v), Börje Vestlund (s), Eva-Lena Jansson (s) och Lage Rahm (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår regeringens lagförslag. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2009/10:N15 och 2009/10:N16.

Ställningstagande

Kärnkraft är en icke förnybar energikälla som innebär risker för hälsa och miljö under hela kedjan från uranbrytning till slutförvaring av det utbrända kärnbränslet. De risker som är knutna till själva slutförvaringen vältrar vi dessutom över på oräkneliga generationer av efterkommande. Vår uppfattning är därför att kärnkraften successivt ska fasas ut med hänsyn till sysselsättning och välfärd och i den takt kärnkraftselen kan ersättas med el från förnybara källor och energieffektivisering. Vi motsätter oss således regeringens förslag att avskaffa förbudet mot nybyggnation i kärntekniklagen och att avskaffa den s.k. avvecklingslagen. Om riksdagen fattar beslut om att avvecklingslagen ska tas bort kommer de partier vi representerar i regeringsställning att återinföra den.

Vi anser det också vara anmärkningsvärt att regeringen på ett så flagrant sätt forcerar fram en proposition av rent partitaktiska skäl. Att ändringarna föreslås träda i kraft redan den 1 augusti 2010, dvs. strax innan höstens val, bidrar till att förslaget ger intryck av att vara snabbt ihopraf-sat och att regeringen inte anser det vara av värde att ge det en god demokratisk förankring. Vi noterar dessutom att agerandet innebär att regeringspartierna på ett uppseendeväckande sätt bryter sina egna löften om att inte ta bort avvecklingslagen under mandatperioden.

Utskottsmajoritetens val att ställa sig bakom ett motionsyrkande som innebär att delar av den föreslagna lagstiftningens ikraftträdande senareläggs några månader måste ses som ett försök att skyla över det faktum att det – trots vallöften om det motsatta och en regeringsförklaring med

motsvarande löfte – nu ligger ett förslag på riksdagens bord som innebär klartecken för en mycket kraftig ökning av Sveriges kärnkraftsberoende. Agerandet är onekligen ett löftesbrott. De svikna väljarnas dom kan bli hård.

Propositionens karaktär av att vara ett hafsverk förstärks dessutom av att Lagrådet inte har givits tillräcklig tid att granska det på sedvanligt sätt. Enligt vår uppfattning är detta mycket allvarligt. Ett förslag från utskottsminoriteten att göra det möjligt för Lagrådet att reparera lagtekniska brister i regeringens förslag genom att på nytt ge Lagrådet möjlighet att granska förslaget röstades beklagligtvis ned av utskottets majoritet.

Det är uppenbart att Sverige behöver en långsiktig och stabil energipolitik som tryggar den svenska tillgången på el till konkurrenskraftiga priser. Vi anser att Sverige ska ha ett överskott av el till fördel för såväl klimatet som välfärden och sysselsättningen. Viktiga framtidsinvesteringar i både tillverkningsindustrin och energisektorn underlättas om det finns en säkerhet om de framtida spelreglerna på energimarknaden. Det är vår fulla övertygelse att industrins konkurrenskraft, energiomställningen och en effektiv klimatpolitik gagnas av en blocköverskridande energipolitisk överenskommelse. Regeringens val att stänga dörren för en bred energipolitisk uppgörelse beklagar vi, men vi utlovar samtidigt nya blocköverskridande samtal med det syftet efter en rödgrön valseger i höstens val. Energi- och klimatfrågan är alldeles för viktig för att dribblas bort genom kortsiktiga beslut och politiskt spel.

Kärnkraften är en återvändsgränd, och vi måste i stället öka ambitionerna när det gäller investeringar i förnybar el och energieffektivisering. Vi föreslår därför kraftfulla investeringar i förnybar elproduktion i form av bioenergi, vind- och solkraft samt andra förnybara energikällor. Den förnybara elproduktionen ska byggas ut till minst 30 TWh ny el, och energianvändningen ska bli 25 % effektivare till 2020. Vi vill även lägga fast ett långsiktigt mål om minst 55 TWh förnybar elproduktion till 2030 och pröva ett fastprissystem för leveranser av förnybar el. Regeringens favorisering av kärnkraften gör att långsiktiga investeringar i energisystemet till gagn för de förnybara alternativen riskerar att utebli.

Avslutningsvis konstaterar vi att regeringens kärnkraftspolitik även aktualiserar frågan om uranbrytning i Sverige. Vi vill därför understryka att en rödgrön regering aldrig kommer att medverka till att uranbrytning startas i Sverige.

Med det anförda avstyrks propositionen samtidigt som kravet på avslag av regeringens förslag i motionerna 2009/10:N15 (s, v, mp) och 2009/10:N16 (c) tillstyrks.

Särskilt yttrande

Lagförslagen i proposition 2009/10:172 och åtgärder som rör subventioner (s, v, mp)

Carina Adolfsson Elgestam (s), Alf Eriksson (s), Krister Örnfjäder (s), Karin Åström (s), Kent Persson (v), Börje Vestlund (s), Eva-Lena Jansson (s) och Lage Rahm (mp) anför:

Vår inställning till kärnkraftens framtid i Sverige framgår av vad vi har anfört i reservationen. Mot bakgrund av att vi yrkar avslag på regeringens proposition 2009/10:172 i dess helhet anser vi att det saknas skäl för oss att delta i de eventuella beslut som gäller lagförslagets utformning och statliga subventioner till kärnkraft.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Proposition 2009/10:172

Proposition 2009/10:172 Kärnkraften – förutsättningar för generationsskifte:

1. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i miljöbalken.
2. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet.
3. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om upphävande av lagen (1997:1320) om kärnkraftens avveckling.

Följdmotioner med anledning av proposition 2009/10:172

2009/10:N15 av Tomas Eneroth m.fl. (s, v, mp):

Riksdagen avslår regeringens proposition 2009/10:172 Kärnkraften – förutsättningar för generationsskifte.

2009/10:N16 av Eva Selin Lindgren och Solveig Ternström (båda c):

Riksdagen avslår proposition 2009/10:172 Kärnkraften – förutsättningar för generationsskifte.

2009/10:N17 av Sven Bergström (c):

1. Riksdagen beslutar i enlighet med vad som anförs i motionen om att förbudet mot att uppföra nya reaktorer inte ska upphävas under mandatperioden.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att statligt stöd för kärnkraft, i form av direkta eller indirekta subventioner, inte kan påräknas och att regeringen ska återkomma till riksdagen med förslag till lagstiftning eller andra åtgärder i detta syfte.

Proposition 2009/10:184

Proposition 2009/10:184 Åtgärdsprogram och tillämpningen av miljökvalitetsnormer:

6. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag i proposition 2009/10: 172

1 Lag om ändring i miljöbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om miljöbalken

dels att rubriken närmast före 17 kap. 6 § ska lyda "Förutsättningar för tillåtlighet",

dels att det i balken ska införas en ny paragraf, 17 kap. 6 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

17 kap.

6 a §

Regeringen får tillåta en ny kärnkraftsreaktor endast om den nya reaktorn är avsedd att

1. ersätta en kärnkraftsreaktor som efter den 31 maj 2005 har varit i drift för att utvinna kärnenergi och som kommer att vara permanent avstängd när den nya reaktorn tas i kommersiell drift, och,

2. uppföras på en plats där en kärnkraftsreaktor efter den 31 maj 2005 har varit i drift för att utvinna kärnenergi.

Med en permanent avstängd kärnkraftsreaktor avses detsamma som i 2 § 4 lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet.

Denna lag träder i kraft den 1 augusti 2010.

2 Lag om ändring i lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1984:3)¹ om kärnteknisk verksamhet

dels att 2, 5 a, 5 b, 8 a, 10, 13, 14 och 25 §§ ska ha följande lydelse,
dels att det ska införas fem nya paragrafer, 5 c, 10 a–10 c och 15 a §§, samt närmast före 15 a § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §²

I denna lag avses med

1. kärnteknisk anläggning:

- a. anläggning för utvinning av kärnenergi (kärnkraftsreaktor),
- b. annan anläggning i vilken en självunderhållande kärnreaktion kan ske, såsom forskningsreaktor,
- c. anläggning för utvinning, framställning, hantering, bearbetning, förvaring som avses bli bestående (slutförvaring) eller annan förvaring (lagring) av kärnämne, och
- d. anläggning för hantering, bearbetning, lagring eller slutförvaring av kärnavfall,

2. kärnämne:

- a. uran, plutonium eller annat ämne som används eller kan användas för utvinning av kärnenergi (kärnbränsle) eller förening i vilken sådant ämne ingår,
- b. torium eller annat ämne som är ägnat att omvandlas till kärnbränsle eller förening i vilken sådant ämne ingår, och
- c. använt kärnbränsle som inte har placerats i slutförvar,

3. kärnavfall:

- a. använt kärnbränsle som har placerats i slutförvar,
- b. radioaktivt ämne som har bildats i en kärnteknisk anläggning och som inte har framställts eller tagits ur anläggningen för att användas i undervisnings- eller forskningssyfte eller för medicinska, jordbrukstekniska eller kommersiella ändamål,
- c. material eller annat som har tillhört en kärnteknisk anläggning och blivit radioaktivt förorenat samt inte längre ska användas i en sådan anläggning, och
- d. radioaktiva delar av en kärnteknisk anläggning som avvecklas,

4. permanent avstängd kärnkraftsreaktor: en kärnkraftsreaktor där verksamheten med elproduktion har upphört och inte kommer att återupptas eller en reaktor som

¹ Lagen omtryckt 1992:1536.

² Senaste lydelse 2000:141.

inte har levererat el till elnätet de senaste fem åren,

4. kärnteknisk utrustning:

a. utrustning eller material som särskilt har konstruerats eller ställts i ordning för bearbetning, användning eller framställning av kärnämne, och

b. utrustning eller material som kan användas för framställning av kärnladdningar.

5. kärnteknisk utrustning:

5 a §³

Tillstånd att uppföra en kärnkraftsreaktor får inte meddelas.

Det är förbjudet att utan särskilt tillstånd här i riket slutförvara använt kärnbränsle eller kärnavfall från en kärnteknisk anläggning eller en annan kärnteknisk verksamhet i ett annat land. Detsamma gäller sådan lagring som sker i avvaktan på slutförvaring (mellanlagring). Tillstånd får *medges* endast om det finns synnerliga skäl och genomförandet av det program som avses i 12 § inte försvåras.

Tillstånd enligt denna lag får inte avse transporter av använt kärnbränsle eller kärnavfall till platser eller länder som anges i 20 a § strålskyddslagen (1988:220).

Det är förbjudet att utan särskilt tillstånd här i landet slutförvara använt kärnbränsle eller kärnavfall från en kärnteknisk anläggning eller en annan kärnteknisk verksamhet i ett annat land. Detsamma gäller sådan lagring som sker i avvaktan på slutförvaring (mellanlagring). Tillstånd får *ges* endast om det finns synnerliga skäl och genomförandet av det program som avses i 12 § inte försvåras.

5 b §⁴

Vid prövning av ärenden enligt denna lag *skall* 2 kap., 5 kap. 3 § och 16 kap. 5 § miljöbalken tillämpas.

Vid prövning av ärenden enligt denna lag *ska* 2 kap., 5 kap. 3 § och 16 kap. 5 § miljöbalken tillämpas.

Vid prövning av tillstånd att uppföra, inneha och driva en ny kärnkraftsreaktor ska även 17 kap. 6 a § miljöbalken tillämpas.

Bestämmelser om att tillstånd krävs för vissa verksamheter och åtgärder finns i 7 kap. 28 a–29 b §§ miljöbalken.

En miljökonsekvensbeskrivning skall ingå i en ansökan om tillstånd att uppföra, inneha eller driva en kärnteknisk anläggning. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får föreskri-

³ Senaste lydelse 2009:328.

⁴ Senaste lydelse 2001:441.

va att det i andra ärenden om tillstånd enligt denna lag skall upprättas en miljökonsekvensbeskrivning.

När det gäller förfarandet för att upprätta miljökonsekvensbeskrivningen och kraven på denna samt planer och planeringsunderlag gäller 6 kap. miljöbalken.

5 c §

En miljökonsekvensbeskrivning ska ingå i en ansökan om tillstånd att uppföra, inneha eller driva en kärnteknisk anläggning. I fråga om förfarandet för att upprätta miljökonsekvensbeskrivningen och kraven på denna samt planer och planeringsunderlag gäller 6 kap. miljöbalken.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om att det i andra ärenden om tillstånd enligt denna lag ska upprättas en miljökonsekvensbeskrivning.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar närmare föreskrifter om innehållet i och utformningen av en ansökan om tillstånd till kärnteknisk verksamhet.

8 a §⁵

Regeringen får föreskriva att tillstånd till kärnteknisk verksamhet skall förenas med de villkor som behövs för att säkerställa tillämpningen av de krav i fråga om försörjning med malmer, råmaterial och speciella klyvbara material som följer av bestämmelserna i fördraget den 25 mars 1957 om upprättandet av Europeiska atomenergi-gemenskapen.

Regeringen får meddela föreskrifter om att tillstånd till en kärnteknisk verksamhet ska förenas med de villkor som behövs för att säkerställa

1. det ansvar och de skyldigheter som följer av atomansvarighetslagen (1968:45), och

2. tillämpningen av de krav i fråga om försörjning med malmer, råmaterial och speciella klyvbara material som följer av bestämmel-

⁵ Senaste lydelse 1995:875.

serna i fördraget den 25 mars 1957 om upprättandet av Europeiska atomenergigemenskapen.

10 §⁶

Den som har tillstånd till kärnteknisk verksamhet *skall* svara för att de åtgärder vidtas som behövs för

1. att med hänsyn till verksamhetens art och de förhållanden under vilka den bedrivs upprätthålla säkerheten,

2. att på ett säkert sätt hantera och slutförvara i verksamheten uppkommet kärnavfall eller däri uppkommet kärnämne som inte används på nytt, och

3. att på ett säkert sätt avveckla och riva anläggningar i vilka verksamheten inte längre *skall* bedrivas.

Den som har tillstånd till kärnteknisk verksamhet *skall* i samband med olyckstillbud, hot eller annan liknande omständighet snarast till den myndighet som avses i 16 § lämna sådana upplysningar som har betydelse för bedömningen av säkerheten.

Den som har tillstånd till kärnteknisk verksamhet *ska* svara för att de åtgärder vidtas som behövs för

3. att på ett säkert sätt avveckla och riva anläggningar i vilka verksamheten inte längre *ska* bedrivas *till dess att all verksamhet vid anläggningarna har upphört och allt kärnämne och kärnavfall placerats i ett slutförvar som slutligt förslutits.*

Den som har tillstånd till kärnteknisk verksamhet *ska* i samband med olyckstillbud, hot eller annan liknande omständighet snarast till den myndighet som avses i 16 § lämna sådana upplysningar som har betydelse för bedömningen av säkerheten.

10 a §

Den som har tillstånd att inneha eller driva en kärnteknisk anläggning ska minst vart tionde år göra en helhetsbedömning av anläggningens säkerhet och strålskydd. Bedömningen ska göras med hänsyn till utvecklingen inom vetenskap och teknik. Den ska innehålla analyser och redogörelser av

1. på vilket sätt anläggningens konstruktion, funktion, organisation och verksamhet uppfyller kraven i denna lag, miljöbalken och strålskyddslagen (1988:220) samt föreskrifter och villkor som har

⁶ Senaste lydelse 2006:339.

beslutats med stöd av dessa lagar, och

2. förutsättningarna för att dessa föreskrifter och villkor ska kunna uppfyllas fram till nästa helhetsbedömning.

Helhetsbedömningen och de åtgärder som denna föranleder ska redovisas till den myndighet som avses i 16 §.

10 b §

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om

1. innehållet i en bedömning enligt 10 a §, och

2. att en bedömning enligt 10 a § av säkerhetsskäl ska göras oftare än vart tionde år.

10 c §

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om undantag eller i det enskilda fallet ge dispens från kraven i 10 a §. Sådana undantag och dispenser får endast avse kärntekniska anläggningar där den risk som är förenad med anläggningarna är liten.

13 §⁷

Den som har tillstånd till kärnteknisk verksamhet är skyldig att svara för kostnaderna för de åtgärder som avses i 10–12 §§.

Den som har tillstånd till kärnteknisk verksamhet är skyldig att

1. svara för kostnaderna för de åtgärder som avses i 10–12 §§, och

2. ha en organisation för verksamheten med ekonomiska, administrativa och personella resurser som är tillräckliga för att kunna fullgöra

a) de åtgärder som avses i 10–12 §§,

⁷ Senaste lydelse 2006:648.

- b) åtgärder som följer av villkor eller föreskrifter som har meddelats med stöd av denna lag, och*
c) skyddsåtgärder i händelse av driftstörningar eller haverier i anläggningen.

I fråga om skyldighet för tillståndshavare att svara för vissa kostnader som staten har och säkerställa finansieringen av de kostnader som avses i första stycket finns bestämmelser i lagen (2006:647) om finansiella åtgärder för hanteringen av restprodukter från kärnteknisk verksamhet.

14 §⁸

Om ett tillstånd återkallas eller ett tillstånds giltighetstid går ut eller om rätten att driva en kärnkraftsreaktor *upphör* att gälla enligt lagen (1997:1320) om kärnkraftens avveckling, kvarstår skyldigheterna enligt 10 § till dess de fullgjorts *eller befrielse från dem medgivits*. Befrielse *kan* medges av regeringen eller av den myndighet som regeringen bestämmer.

Skyldigheterna enligt 10 § kvarstår till dess att de har fullgjorts, *även* om

1. ett tillstånd återkallas,
2. ett tillstånds giltighetstid går ut,
3. rätten att driva en kärnkraftsreaktor *har upphört* att gälla enligt *den upphävda* lagen (1997:1320) om kärnkraftens avveckling, *eller*
4. *en kärnkraftsreaktor är permanent avstängd.*

Trots första stycket får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ge dispens från skyldigheterna enligt 10 §.

Förbud att ta en permanent avstängd kärnkraftsreaktor i kommersiell drift

15 a §

En permanent avstängd kärnkraftsreaktor får inte åter tas i kommersiell drift.

25 §⁹

Till böter eller fängelse i högst två år döms den som med uppsåt eller av oaktsamhet

⁸ Senaste lydelse 1997:1321.

⁹ Senaste lydelse 2006:339.

1. bedriver kärnteknisk verksamhet utan tillstånd enligt 5 § första stycket eller 5 a § *andra* stycket,

2. åsidosätter sin anmälningsskyldighet enligt 7 a–7 c §§, eller

3. åsidosätter villkor eller föreskrifter som meddelats med stöd av denna lag.

Den som i övrigt med uppsåt eller av grov oaktsamhet bryter mot 10 § första stycket döms till böter eller fängelse i högst två år.

Ansvar ska inte dömas ut enligt denna paragraf, om ansvar för gärningen kan dömas ut enligt 40 § atomansvarighetslagen (1968:45).

Denna lag träder i kraft den 1 augusti 2010.

3 Lag om upphävande av lagen (1997:1320) om kärnkraftens avveckling

Härigenom föreskrivs att lagen (1997:1320) om kärnkraftens avveckling ska upphöra att gälla vid utgången av juli 2010.

BILAGA 3

Regeringens lagförslag i proposition 2009/10: 184

Förslag till lag om ändring i lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet

Härigenom föreskrivs att 5 b § lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt prop. 2009/10:172 Föreslagen lydelse

5 b §¹⁷

Vid prövning av ärenden enligt denna lag ska 2 kap., 5 kap. 3 § och 16 kap. 5 § miljöbalken tillämpas. Vid prövning av ärenden enligt denna lag ska 2 kap. och 5 kap. 3 § miljöbalken tillämpas.

Vid prövning av tillstånd att uppföra, inneha och driva en ny kärnkraftsreaktor ska även 17 kap. 6 a § miljöbalken tillämpas.

Bestämmelser om att tillstånd krävs för vissa verksamheter och åtgärder finns i 7 kap. 28 a–29 b §§ miljöbalken.

Denna lag träder i kraft den 1 september 2010.

¹⁷ Senaste lydelse 2001:441.

BILAGA 4

Av utskottet föreslagen ändring i regeringens förslag i proposition 2009/10:184 till lag om ändring i lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet

Nuvarande lydelse

Utskottets förslag

5 b §¹

Vid prövning av ärenden enligt denna lag *skall* 2 kap., 5 kap. 3 § och 16 kap. 5 § miljöbalken tillämpas.

Bestämmelser om att tillstånd krävs för vissa verksamheter och åtgärder finns i 7 kap. 28 a–29 b §§ miljöbalken.

En miljökonsekvensbeskrivning *skall* ingå i en ansökan om tillstånd att uppföra, inneha eller driva en kärnteknisk anläggning. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får föreskriva att det i andra ärenden om tillstånd enligt denna lag *skall* upprättas en miljökonsekvensbeskrivning.

När det gäller förfarandet för att upprätta miljökonsekvensbeskrivningen och kraven på denna samt planer och planeringsunderlag gäller 6 kap. miljöbalken.

Vid prövning av ärenden enligt denna lag *ska* 2 kap. och 5 kap. 3 § miljöbalken tillämpas.

En miljökonsekvensbeskrivning *ska* ingå i en ansökan om tillstånd att uppföra, inneha eller driva en kärnteknisk anläggning. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får föreskriva att det i andra ärenden om tillstånd enligt denna lag *ska* upprättas en miljökonsekvensbeskrivning.

¹ Senaste lydelse 2001:441.

BILAGA 5

Av utskottet föreslagen ändring i regeringens förslag i proposition 2009/10:172 till lag om ändring i lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet såvitt gäller 14 §

Nuvarande lydelse

Utskottets förslag

14 §¹

Om ett tillstånd återkallas eller ett tillstånds giltighetstid går ut eller om rätten att driva en kärnkraftsreaktor *upphör* att gälla enligt lagen (1997:1320) om kärnkraftens avveckling, kvarstår skyldigheterna enligt 10 § till dess de fullgjorts eller befrielse från dem medgivits. Befrielse kan medges av regeringen eller av den myndighet som regeringen bestämmer.

Skyldigheterna enligt 10 § kvarstår till dess att de har fullgjorts, även om

1. ett tillstånd återkallas,
2. ett tillstånds giltighetstid går ut, eller
3. rätten att driva en kärnkraftsreaktor har upphört att gälla enligt den upphävda lagen (1997:1320) om kärnkraftens avveckling.

Trots första stycket får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ge dispens från skyldigheterna enligt 10 §.

¹ Senaste lydelse 1997:1321.

BILAGA 6

Av utskottet föreslagen ändring i regeringens förslag i proposition 2009/10:172 till lag om ändring i lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet såvitt gäller 5 b §

Lydelse enligt bilaga 4

Utskottets förslag

5 b §

Vid prövning av ärenden enligt denna lag ska 2 kap. och 5 kap. 3 § miljöbalken tillämpas.

Vid prövning av tillstånd att uppföra, inneha och driva en ny kärnkraftsreaktor ska även 17 kap. 6 a § miljöbalken tillämpas.

Bestämmelser om att tillstånd krävs för vissa verksamheter och åtgärder finns i 7 kap. 28 a–29 b §§ miljöbalken.

En miljökonsekvensbeskrivning ska ingå i en ansökan om tillstånd att uppföra, inneha eller driva en kärnteknisk anläggning. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får föreskriva att det i andra ärenden om tillstånd enligt denna lag ska upprättas en miljökonsekvensbeskrivning.

När det gäller förfarandet för att upprätta miljökonsekvensbeskrivningen och kraven på denna samt planer och planeringsunderlag gäller 6 kap. miljöbalken.

BILAGA 7

Utskottets förslag till lag om ändring i lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet

Häriigenom föreskrivs att 14 § lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt bilaga 5

Utskottets förslag

14 §

Skyldigheterna enligt 10 § kvarstår till dess att de har fullgjorts, även om

1. ett tillstånd återkallas,
2. ett tillstånds giltighetstid går ut, *eller*
3. rätten att driva en kärnkraftsreaktor har upphört att gälla enligt den upphävda lagen (1997:1320) om kärnkraftens avveckling.

Skyldigheterna enligt 10 § kvarstår till dess att de har fullgjorts, även om

1. ett tillstånd återkallas,
2. ett tillstånds giltighetstid går ut,
3. rätten att driva en kärnkraftsreaktor har upphört att gälla enligt den upphävda lagen (1997:1320) om kärnkraftens avveckling, *eller*
4. *en kärnkraftsreaktor är permanent avstängd.*

Trots första stycket får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ge dispens från skyldigheterna enligt 10 §.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2011.